

РОЗРОБКА ЕФЕКТИВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

**БУХУН Юрій Володимирович - здобувач кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут»**

УДК 330.322.212

Стаття посвячена проблемам разработки эффективной инвестиционной политики предприятий космической отрасли в условиях модернизации экономики. В статье исследована сущность инвестиционной политики и разработана система управления инвестиционными проектами на предприятиях космической отрасли. Обоснованы направления модернизации предприятий космической отрасли Украины.

Ключові слова: *інвестиції, ефективність, інвестиційна привабливість, інвестиційна політика, космічна галузь*

Постановка проблеми

Інноваційна активність промислових підприємств стає пріоритетом для тих країн, які прагнуть до лідерства, а стимулювання інноваційної діяльності є одним із найважливіших важелів економічного розвитку країни в умовах глобалізації. Внаслідок цього питання вибору організаційно-економічних інструментів регулювання діяльності підприємств космічної галузі в руслі їх інноваційного розвитку набувають особливої актуальності.

Однак жодна інноваційна активність підприємств космічної галузі не зможе ефективно розвиватися без продуманої інвестиційної політики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Значний внесок у дослідження проблематики розвитку космічного ринку нале-

жить таким вітчизняним вченим-економістам та фахівцям у космічній галузі, як В. Васильєв, В. Горбулін, О. Дегтярев, А. Камелін, Д. Крапивненко, С. Лапушкіна, Д. Полюхович, М. Ричка, І. Федулова, О. Федоров, С. Хамініч, Т. Цветкова, А. Шевцов, В. Шевцов та ін.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень в означеній галузі, невирішені залишаються питання щодо визначення теоретичних основ, систематизації особливостей і факторів формування й розвитку ефективної інвестиційної політики космічного ринку України в умовах глобалізації, обґрунтування на цій підставі стратегічних напрямів підвищення ефективності космічної галузі України й оптимізації інтеграції країни до світового космічного ринку. Вищевикладене обумовило вибір теми дослідження, визначило її мету та зміст.

Постановка завдання

Метою статті є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів розробки ефективної інвестиційної політики підприємств космічної галузі в умовах модернізації економіки.

Виклад основного матеріалу

Сучасний етап розвитку української економіки характеризується різким ослабленням внутрішніх і зовнішніх джерел інвестування, викликаним глобальною фінансовою кризою.

Перспективи посткризового розвитку вітчизняної економіки, стабілізація і пере-

хід до позитивної динаміки розвитку визначальною мірою залежать від стратегії антикризового регулювання діяльності українських підприємств космічної галузі, що включає механізми активізації інноваційно-інвестиційного процесу в сфері матеріального виробництва. Тобто необхідне формування інвестиційної політики на якісно новому рівні, націленої на модернізацію підприємств космічної галузі та їх вихід з фінансової кризи.

Інвестиційній діяльності відводиться ключове місце у здійсненні великих економічних і соціальних проєктів, спрямованих на створення сприятливих умов для сталого економічного зростання. У той же час слід зазначити, що сучасне українське ділове середовище не є сприятливе для залучення інвестицій у космічну галузь. Особливу увагу слід приділити недостатнім темпам зростання інвестицій в умовах кризового стану матеріально-технічної бази. Для її оновлення, згідно розрахунками ДУ ІЕ НАН та інших наукових установ, інвестиції мали зростати в 2000-2012 рр. щорічно на 30-35%, фактично ж зростання склало 12,8%.

У 1990-і рр. обсяги капітальних вкладень в основні фонди зменшилися в 5 разів. У 2008 р. вони склали лише 66,7% по відношенню до рівня 1990 р. Природно, що при згортанні інвестицій наші технічні і технологічні потужності у космічній промисловості відстали від рівня розвинених країн на 17-20 років. Усе ще не вирішене навіть завдання відновлювального зростання. Останні більш або менш значущі оновлення були проведені ще наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. [4, с. 28].

В Україні відсутня чітко розроблена система принципів інвестиційної політики, яка б сприяла формуванню сприятливого інвестиційного клімату в Україні і, як наслідок, зменшенню проблем стосовно формування інвестиційного процесу. Така система повинна забезпечувати єдність інвестиційного простору на всій території України, а саме вільне переміщення фінансового капіталу та інвестиційних товарів. Вона повинна створювати єдність умов економічного та правового регулювання інвестиційної діяльності, її інформаційного забезпечення.

Все це обумовлює необхідність розробки єдиної інвестиційної політики, що враховує специфіку формування інвестиційного клімату на всіх рівнях управління національної економіки. Така політика включає чотири рівні: загальнодержавний, регіональний, галузевий (по виду економічної діяльності) і рівень підприємства. Виходячи з цього, єдина інвестиційна політика повинна охоплювати всі регіони та більшість високоефективних підприємств, перебувати в тісних контактах з вузами, адміністраціями регіонів і підприємствами та мати кваліфікований персонал для науково-технічної експертизи.

Основними факторами, що визначають інвестиційну привабливість підприємств космічної галузі є: склад і дієздатність основних виробничих фондів; вартість нематеріальних активів, досвід і кваліфікація адміністрації і персоналу, репутація підприємства; очікувані терміни окупності і реалізації проєктів [1].

Тому доречно буде виділити принципи, на основі яких повинна будуватися ефективна інвестиційна політика:

- розвиток привабливого інвестиційного клімату;
- формування пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки;
- акумулювання інвестицій на стратегічних напрямках розвитку науки і техніки;
- пошук ефективних інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків;
- об'єктивна оцінка інвестиційного потенціалу підприємств.

Оперативно управляти інвестиціями підприємства космічної галузі неможливо тільки на основі раніше накопиченого досвіду і традиційних методів, а також таких показників, як темпи науково-технічного прогресу, висока динаміка основних макроекономічних показників, пов'язаних з інвестиційною активністю організацій, нестабільність державної інвестиційної політики і форм регулювання інвестиційної діяльності, постійні коливання кон'юнктури інвестиційного ринку.

Тому проблема конкурентоспроможності української космічної галузі є багатофакторною і повинна вирішуватися за декількома напрямками одночасно. У ряді цих фак-

торів центральне місце займають інновації, що являються основою економічного розвитку, за допомогою яких тільки й може бути здійснена глибока реструктуризація української економіки.

Причому основне завдання полягає не в тому, щоб надати можливість інноваціям слідувати за економічним зростанням, а в тому, щоб за допомогою активної інвестиційної політики перетворити інновації в один з основних чинників зростання української космічної галузі, забезпечити її переміщення на інноваційний шлях розвитку та освоєння досягнень сучасного технологічного прогресу.

Необхідність і актуальність модернізації української економіки і, насамперед, підприємств космічної галузі обумовлені, по-перше, відсталістю техніко-технологічної бази більшості виробництв, викликаною тривалою і незбалансованою перебудовою систем планування та управління, фінансування, недостатністю інвестицій у космічну галузь, руйнуванням виробничих відносин і зв'язків; по-друге, незавершеністю процесів ринкової трансформації української економіки; по-третє, посиленням залежності українських підприємств космічної галузі і всієї економі-

ки від іноземних монополій та імпорту. Модернізацію підприємств космічної галузі не можна розглядати у відриві від політики модернізації української економіки в цілому, як одного з головних її пріоритетів [6, с. 45].

Найчастіше поняття «модернізація» трактується у зв'язку зі зміною і поліпшенням технічних параметрів будь-яких машин, устаткування, приладів або виробничого парку в цілому. Виходячи з цього, головне завдання модернізації полягає в тому, щоб сформувати сучасний тип підприємств, що базуються на передовій техніці та технологіях, які застосовують ефективні системи маркетингу, менеджменту, інформаційного забезпечення, у свою чергу, вирішуючи соціальні проблеми населення.

Інвестиційна політика підприємства - це система довгострокових цілей його інвестиційної діяльності, які визначаються загальними завданнями його розвитку та інвестиційною ідеологією і, у свою чергу, вибором найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Інвестиційна політика служить ефективним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємства космічної галузі. Вона являє собою концепцію розвитку і в якості генерального плану здій-

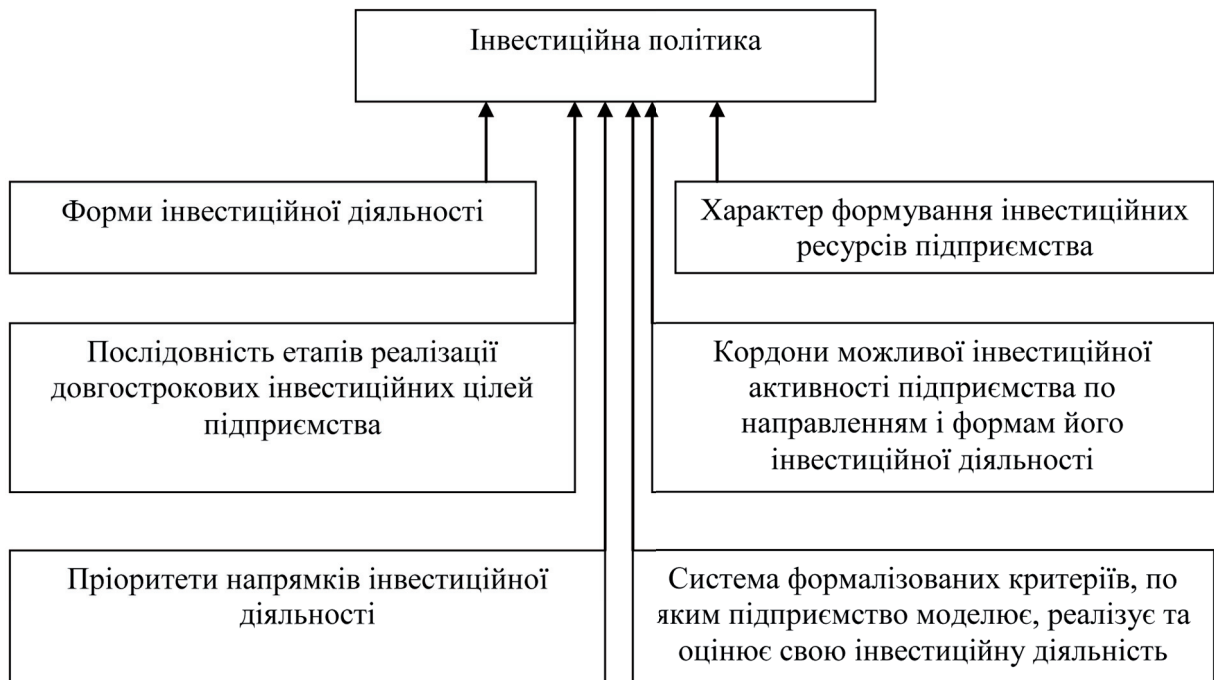

Рис. 1. Елементи інвестиційної політики космічної галузі [розроблено автором на основі [13]]

снення інвестиційної діяльності підприємства включає такі елементи – рис. 1.

Інвестиційна політика підприємства космічної галузі носить функціональний характер, входить до складу фінансової стратегії і носить підлеглий характер до основної стратегії фірми.

Скорочення (або взагалі припинення) інвестицій у процесні та продуктові інновації, старіння і зношення основного капіталу, виснаження науково-технічних відділів, плин найбільш кваліфікованих і молодих працівників – усе це спричинює негативний вплив на потенціал підприємств космічної галузі, що являється наслідком фінансово-економічних криз.

Руйнування потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного та кадрового) підприємства, як головного чинника життєдіяльності підприємства, його можливостей становить найбільшу небезпеку для підприємства космічної галузі у кризові періоди його розвитку. При цьому здатність

ної галузі, як правило, виявляються недостатніми, тому дуже важливим стає участь держави у фінансуванні модернізації підприємств [6, с. 51].

Інвестиційна стратегія модернізації економіки забезпечує максимальне використання інвестиційних ресурсів у пріоритетних напрямках модернізації економіки країни [8, с. 50]. Обґрунтування інвестиційної політики модернізації підприємства космічної галузі – це виявлення передумов до розробки стратегії і проходження основним етапам її розробки.

Модернізація, на думку автора, може розглядатися в якості основного засобу зниження і подолання загроз банкрутства, збитковості, неплатоспроможності; засіб виживання в посиленій конкурентній боротьбі. Показником успішності модернізації є підвищення індексу конкурентоспроможності, причому це справедливо як для окремих підприємств космічної галузі, так і для економіки в цілому (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємозв'язок між способами оновлення основного капіталу і стратегіями довгострокового розвитку підприємства космічної галузі

Стратегія розвитку	Спосіб оновлення основного капіталу
Стратегія агресивного розвитку	Передбачається активне інвестування в нове будівництво, інтенсивне розширення діючого виробництва, вкладення коштів у НДДКР.
Стратегія вдосконалення (при незмінному рівні розвитку)	Найбільш раціональними будуть дії з проведення заміни зношеного обладнання, модернізації застарілих непродуктивних основних фондів та реконструкції виробничих будівель (споруд).
Стратегія стримування спаду реалізації продукції	Потрібно сконцентрувати обмежені фінансові ресурси на проведенні простого відтворення основних фондів, вдосконалення ведучого обладнання, посилити контроль за ефективністю проведення ремонту основних фондів.
Стратегія активного перепрофілювання	Активна ліквідація зношених основних фондів, продаж непотрібного обладнання, передача простоючих основних фондів в поточну оренду стороннім організаціям, технічне переозброєння та впровадження нових технологій.

потенціалу до відтворення не забезпечується певними умовами господарювання.

Підприємство може отримати ресурси для цього, тільки виходячи з результатів своєї діяльності, а також за рахунок позикових коштів. Вказані джерела інвестицій у кризовій ситуації для підприємства косміч-

Виділяють такі напрями модернізації підприємств космічної галузі:

1. Технічна модернізація: обладнання.
2. Продукті інновації: модернізація виробничих технологій.
3. Модернізація маркетингово-збутової системи підприємств.

4. Модернізація технологій роботи з персоналом.

Впровадження інновацій у виробництво є важливим чинником підвищення ефективності діяльності підприємств космічної галузі. В Україні теоретичному обґрунтуванню інновацій та інноваційної діяльності були присвячені праці багатьох відомих економістів і юристів. Інновації розглядалися в аспекті їх впливу на економіку, за видами, масштабністю та іншими ознаками. Офіційне трактування інновацій дано урядом України при розробці концепції інноваційної політики, де підкреслюється, що це кінцевий результат інноваційної діяльності у вигляді нового або вдосконаленого продукту або процесу. В останні роки активно застосовується термін «інноваційний розвиток» і в ряді робіт трактується як спосіб адаптації підприємства до змін або як спосіб досягнення стратегічних цілей і супроводжується ризиком інвестування коштів у новий чи удосконалений продукт. Інноваційний розвиток розглядається як прогресивний стратегічний напрям трансформації бізнесу, пов'язаний як з впровадженням нового продукту на базі існуючого потенціалу підприємства, так і зі зміною цього потенціалу для виробництва нової продукції в умовах глобалізації економіки.

Розвиток будь-якого напрямку бізнесу відбувається шляхом реалізації сукупності взаємопов'язаних проектів, що охоплюють різні сфери вибраної області діяльності (основні, що забезпечують, обслуговуючі та

необхідні для ефективного функціонування підприємства) [7, с. 106]. Інвестиційні проекти та управлінські рішення підприємства космічної галузі спрямовані передусім на розширення і розвиток виробництва; модернізацію, реконструкцію і технічне переозброєння, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності продукції; впровадження ресурсозберігаючих технологій; технологічних нововведень; охорону та оздоровлення навколишнього середовища і т. п.

Ефективна система управління інвестиційними проектами передбачає простежування всіх стадій інвестування та реалізації проекту. Для поліпшення управління проект розбивається на фази. У кінці кожної фази приймається рішення про ініціювання нової фази або закриття проекту. У разі невдачі важливо вчасно закрити проект. Основні фази: передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна [7, с. 107].

У кожній фазі здійснюються групи процесів управління інвестиційним проектом (рис. 2):

- ініціація (забезпечується прийняття рішення про початок виконання проекту);
- проектування (визначається і уточнюється мета проекту, вибір кращого шляху її досягнення);
- втілення (координація людських та інших ресурсів для виконання плану проекту);
- перевірка і корегування (моніторинг та вимірювання ходу виконання робіт, ви-

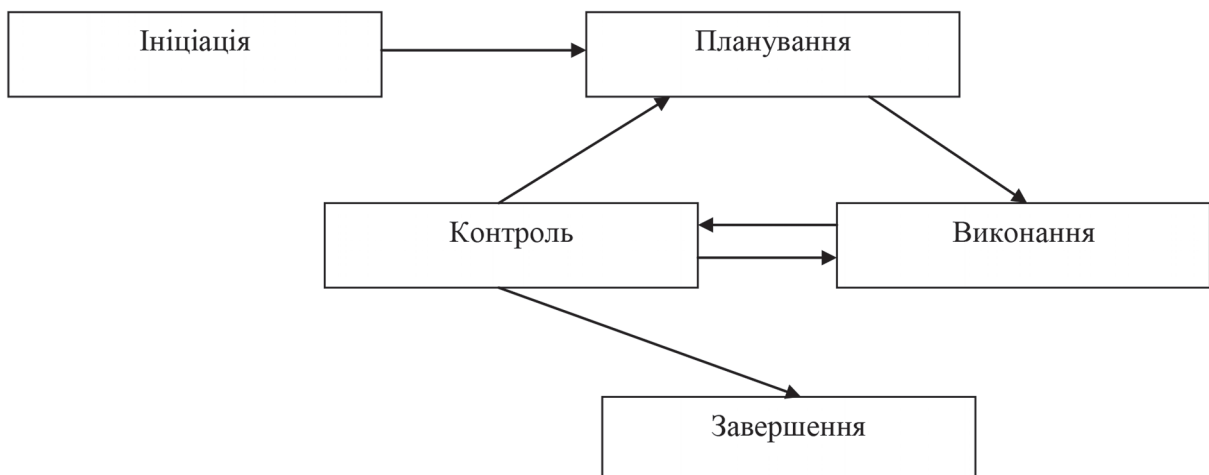

Рис. 2. Процеси управління інвестиційним проектом [8, с. 51]

явлення відхилень від плану проекту та здійснення коригувальних впливів);

– завершення (офіційне підтвердження та оформлення результатів проекту).

Система управління проектами на підприємстві космічної галузі в своєму складі має мати керуючий відділ, єдину корпоративну методологію та інформаційну систему управління проектами на підприємстві (рис. 3).

спроможності економіки, а також зниження ризику техногенних катастроф повинні бути основними критеріями відбору. Пошук мотивації для інноваційних проривів в економіці необхідно проводити вибірково, за пріоритетними галузями, які відповідають певним критеріям. У таких галузях потрібно зберігати ознаки конкурентоспроможності, які можуть забезпечити мультиплікативний ефект, який послужить каталізатором роз-

Рис. 3. Система управління інвестиційними проектами на підприємстві космічної галузі [5, с. 39]

Система управління проектами дозволяє проектувати, перевіряти і динамічно направляти ресурси підприємства, задіяні в проектах. Таке регулювання ресурсами дозволяє дати відповідь на питання, куди витрачаються ресурси підприємства і як важливо результативно розподіляти їх між критичними проектами. При виборі пріоритетних напрямів інвестиційної політики, виходячи з викладеного вище, необхідно враховувати такі вимоги:

- багаторівневий характер пріоритетних напрямів (обласного, регіонального, галузевого за видами економічної діяльності та мікрорівня);
- облік міжрегіональних і міжгалузевих зв'язків;
- можливість виконання колективних НДДКР за участю кількох науково-дослідних організацій;
- організацію виконання НДДКР на конкурсній основі;
- освіта кластерних структур, стимулюючих взаємодію науки, освіти і високоефективного виробництва.

Прогнозований внесок у прискорення зростання ВВП, забезпечення національної безпеки України, підвищення конкуренто-

витку суміжних галузей. Вони повинні бути прив'язані до питань оборони і безпеки держави, а також бути привабливими і значущими для розвитку соціальної сфери.

Таким ознаками відповідають п'ять пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, на яких повинні бути сконцентровані інвестиції:

- енергоефективність та ресурсозбереження, в тому числі біопаливо;
- ядерні технології та атомна енергетика;
- нанотехнології;
- розвиток космічних технологій;
- стратегічні інформаційні технології.

Висновки

Космічна галузь значною мірою визначає довгостроковий економічний розвиток держави, виступає каталізатором розроблення та впровадження високих технологій, забезпечує науково-технологічний рівень інших галузей. Структурна перебудова космічної галузі є одним із пріоритетів державної промислової політики, засобом реалізації інноваційної стратегії економічного зростання, утвердження України як високотехнічної держави.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблемам розробки ефективної інвестиційної політики підприємств космічної галузі в умовах модернізації економіки. В статті досліджена сутність інвестиційної політики та розроблено систему управління інвестиційними проектами на підприємствах космічної галузі. Обґрунтовано напрями модернізації підприємств космічної галузі України.

SUMMARY

The article is devoted the problems of development of effective investment policy of enterprises the space industry in the conditions of modernization of economy. In the article essence of investment policy is investigational and control system by investment projects is developed on the enterprises of space industry. Directions modernization of enterprises of space industry of Ukraine are grounded.

Отже, метою ефективної інвестиційної політики підприємств космічної галузі є сприяння залученню в економіку інвестицій шляхом розвитку сприятливого інвестиційного клімату, створення стабільних умов для здійснення підприємницької діяльності, забезпечення економічно доцільного рівня прибутковості інвестованого капіталу, використовуваного у сферах діяльності господарюючих суб'єктів. Така політика повинна бути заснована на використанні інноваційних інструментів залучення інвестицій, забезпечення економічного стимулювання впровадження високоефективних технологій у рамках пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки.

Література

1. Жихор О.Б. Тенденції інноваційного розвитку економіки України в рамках реалізації стратегії економічного зростання / О.Б. Жихор, Т.М. Куценко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_32/statti/1_3.htm.

2. Інноваційна активність / Державний комітет статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Кукушкин В.И., Коротков А.С. Ле-венко А.С. Авиационно-ракетная воздушно-космическая орбитальная система / Пятая Украинская конференция по космическим исследованиям: Сб. тезисов (4–11 сентября 2005 г., ЦУИКС, Евпатория). – К.: Ин-т космических исследований НАНУ – НКАУ, 2005. – С. 108.

4. Нешиной А. Соціально-економічні підсумки 2000-2012 гг. // Економіст. – 2012. – № 2. – С. 28.

5. Приз О.В. Фінансування космічної галузі / О.В. Приз // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: III міжнар. наук.-практ. конф. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – С. 38-41.

6. Т а р е л к и н А . А . Р а з в и т и е организационно-экономических механизмов совершенствования инвестиционной деятельности промышленных предприятий: монография / Самара: Изд-во СНЦ РАН, 2010.

7. Тарелкин А.А. Влияние организации системы управления предприятиями на формирование инвестиционного климата в стране // Вестн. Самар. гос. экон. ун-та. – 2011. – № 7 (81). – С. 105–109.

8. Ексузян М.В. Аналіз процесу формування інвестиційної політики підприємства // Фінансові дослідження. – 2009. – № 8. – С. 49–52.